

INTERVIU CU RADA NIȚĂ JOSAN, ILUSTRATOARE ȘI GRAFICIANĂ DIN CLUJ

Autor: Andreea Iulia Scridon | 10 noiembrie 2021

1. În primul rând, spune-ne despre proiectul la care lucrezi la momentul de față.

În prezent, lucrez la un proiect în cadrul unei rezidențe oferite de Galeria *Visual Kontakt* din Oradea. Tema este „Narațiuni imaginare ale cetăților transilvănene”. Inițial, am avut în vedere o serie de gravuri reprezentând o Transilvanie fantastică, dar, pe măsură ce lucrarea s-a extins, gravuri i s-a adăugat și partea de desen în peniță. Proiectul presupune o adaptare a imaginarului transilvănean la unul personal, fantastic, unde, ca până acum în universul meu, fragmente de arhitectură transilvăneană recognoscibilă vor întâlni un bestiar particular, dar cu referințe din zona credințelor populare românești. Lângă bisericile fortificate din satele săsești se plimbă personaje care își au rădăcinile în imaginarul popular românesc (Crasniscul, dracii, dintre care unii țin soarele pe cer, ariciul, strigoii și moroii, știmele, descântătoarele), complementar cu mitul lui Dracula de care Transilvania și România sunt legate și promovate. Rezidența oferită de *Visual Kontakt* înseamnă o mare șansă pentru mine pentru că mă pot dedica unui proiect amplu, ceea ce altfel ar fi fost dificil de realizat din toate punctele de vedere.

Rada Niță Josan - „Descântec”, acvaforte, 2016

2. Care au fost începuturile tale ca artist? Cum a fost copilăria ta din punct de vedere artistic? A fost un moment cheie, un fapt, o persoană, o carte citită sau un film văzut care te-a marcat în direcția asta?

De când mă știu desenez, dar desenatul în copilărie e un lucru comun. Când eram mică încercam să fac cărți din desenele mele, cosând într-un mod total nepriceput bucățile de hârtie pe care mâzgăleam. Oricum, dintodeauna am visat să merg pe linia asta a desenului. Bănuiesc că momentul cu adevărat decisiv a fost când profesoara de desen din școala primară, din comuna în care locuiam, ne-a îndemnat pe câțiva dintre noi să urmăm Liceul de Artă din Cluj, începând cu generala. Când am vizitat pentru prima dată liceul, am fost copleșită de tot ceea ce am văzut acolo, de desenele elevilor, de picturile murale, de mozaicuri. Mi se păreau din altă lume, din lumea din care aș fi vrut să fac parte, era lumea mea și am simțit că dacă nu voi urma calea asta, m-aș rata. Din fericire, mama m-a susținut în drumul artistic, urmând ca din generală și până la doctorat să țin direcția aceasta care mi-e atât de dragă, dar care mi-a creat și multe angoase.

A însemnat o mare șansă să o am pe mama mea, profesoara și criticul literar Sanda

Cordoș, care încă din copilărie m-a încurajat în jocurile și în căutările creative, să desenez, să citesc, să îmi folosesc mintea. A fost întotdeauna un partener grozav de discuție și este în continuare, în ceea ce privește lecturile, istoria artei și într-ale vieții. Cărțile pentru copii (de care mama s-a îngrijit să nu lipsească din casă), cu ilustrațiile lor fabuloase, au fost foarte importante în copilăria mea. Când eram mică nu îmi puteam imagina vreodată că o să ajung să desenez ca ilustratorii pe care îi admiram, dar cu siguranță la asta visam.

Rada Niță Josan - „Cântecul solar al Biertanului”, acvaforte, 2019

3. Astăzi, care sunt influențele tale?

În artele vizuale, cele mai mari influențe vin din zona gravurii de factură fantastică din țările slave, despre care mi-am și făcut teza de doctorat. Mă inspiră îndeosebi arta

imaginativă din Slovacia, și aici mă refer la maestrul gravor Albín Brunovský și la studenții săi (Peter Klúčik, Dušan Kállay, Peter Kocák, Katarína Vavrová etc.), dar și artiști din Ucraina, Polonia, Slovacia, Bulgaria etc., precum: Oleg Denysenko (unul dintre gravorii mei preferați), Peter Velikov, Sergey Hrapov, Eugeniusz Get-Stankiwicz, Marina Richterova, Konstantin Kalynovych, Marin Gruev, Jiří Anderle, Eugeniusz Get-Stankiwicz, Eugenia Timoshenko, Artur Popek. Cumva, acolo (în zona asta) mă (re)găsesc cel mai mult ca direcție artistică. Îmi place preocuparea lor atât pentru meșteșug, partea tehnică a lucrurilor, cât și pentru conținutul operei, legătura cu trecutul, parafrazele din vechii maeștri, un dialog constant între trecut și prezent. Iar un artist dintr-o altă zonă geografică, dar care urmează un drum asemănător, și pe care îl admir în mod deosebit, este Jean Claude Coenegracht.

Totodată, contează foarte mult pentru mine creația unor artiști români: Mariana Gheorghiu, Onisim Colta, Ștefan Câlția, Sorin Ilfoveanu, Victor Brauner, Vida Gheza, Ion Dumitriu, Ana Lupaș, Marcel Munteanu și Adrian Sandu.

Și, chiar dacă nu aș zice influențe, aș mai vrea să spun că mă inspiră prietenii mei artiști, cercul imediat apropiat, Raluca Bobiș, Liviu Bulea, Claudia Chelaru și Maria Brudașcă, și colegul meu gravor de la care am învățat extrem de mult, Tudor Câmpean.

Nu în ultimul rând, mi se par importante legăturile și schimbul de lucrări cu artiștii din breaslă. În cazul meu, unii dintre acești colegi, din diferite generații, sunt Oleksandra Sysa, Günter Hujber, Dan Zollinger.

Rada Niță Josan - „Omagiu către Hieronymus Bosch”, acvaforte, 2019

4. Tu de fapt ești un culegător al folclorului, făcând ce a făcut Maria Tănase din cântec în artă. Care au fost activitățile pe care le-ai întreprins în acest sens și ce anume cauți tu în tradiția folclorică? Cum arată procesul de integrare a elementelor culturale/metaforice?

Nu sunt un culegător de folclor. Dar sunt un cititor de folclor și, cu siguranță, dialogul cu folclorul este unul dintre cele mai importante aspecte ale universului meu artistic. Un reper constant în creația mea sunt cercetările de etnologie ale lui Simion Florea Marian, Tudor Pamfile sau Elena Niculiță Voronca, de la sfârșitul secolului XIX, începutul secolului XX, dar și cele mai recente ale lui Gh. Pavelescu, Mihai Coman sau Constantin Eretescu. Etnologul și profesorul Eleonora Sava a avut generozitatea, de-a lungul anilor, să mă îndrume în multe dintre lecturi.

Personajele din bestiarul meu sunt interpretări ale celor din cărțile de etnologie, dar nu sunt ilustrări ale ființelor la care fac referire. Ceea ce, cred eu, poate îndemna privitorul

să își imagineze propriile versiuni cu privire la acestea. În plus, fapăturile care se află în preajma bisericilor săsești nu sunt de-ale locului, ele călătoresc de-a lungul Transilvaniei, așa cum îmi face și mie plăcere să fac, iar unele dintre ele vizitează locuri pe care eu încă nu le-am văzut.

Ceea ce ar mai fi de spus este că, pentru mine, contează foarte mult să recuperez două repere din copilăria mea, mersul cu capra de Anul Nou (așteptam acest moment cu nerăbdare și frică) și sărbătoarea de Sânziene.

Revenind la Maria Tănase, i-am adus un omagiu printr-o gravură, pornind de la piesa sa, "Mi-am pus busuioc în păr".

Rada Niță Josan - „Busuioc în păr”, acvaforte, 2018

5. Ce înseamnă, din punctul tău de vedere, să fii artist român?

Nu știu dacă aș putea zice neapărat că știu ce înseamnă să fii un artist român, dar cu siguranță pot zice că arta mea este în strânsă legătură cu identitatea mea de româncă și nu ar putea exista în afara ei. Mă preocupă memoria locului, rădăcinile, mentalitățile, imaginarul popular, iar gravurile și desenele mele au legătură tocmai cu aceste aspecte. Deci nu mă pot defini ca artist în afara identității de român, atât cu bunele, dar și cu fragilitățile și spaimile pe care acest lucru le presupune. Acesta este modul meu de a funcționa și de a crea.

Rada Niță Josan - „Sânzienele”, acvaforte, 2012

6. În aceeași ordine de idei, ai un stil care se recunoaște imediat. Cum ai ajuns

să îți definești stilul? A fost un proces natural sau unul care s-a metamorfozat de-a lungul timpului? Cum și în ce fel simți că te-ai dezvoltat ca artist de-a lungul carierei tale de până acum? Cum vezi procesul de progresiune artistică?

Cred că până să ajungi la propriul tău stil, e posibil ca întâlnirea cu profesorii, mentorii (sau lipsa lor), anturajul artistic să îți încetinească sau să îți accelereze găsirea stilului propriu. Încă din liceu am avut preocupările pe care le am acum (care, desigur, s-au nuanțat, îmbunătățit, maturizat), dar am luat-o cu adevărat pe calea mea odată cu ocazia primei burse din Polonia, la Wrocław. Acolo i-am întâlnit pe mentorul meu, artistul și profesorul Christopher Nowicki, și pe profesorul Pzemysław Tyszkiewicz, care m-au îndrumat și mi-au dat sfaturi ținând cont precis de imaginarul și de tipul meu de desen, fără să mă abată de la calea mea. În plus, în gravură este foarte important întreg procesul, orice etapă eșuată duce la un rezultat destinat eșecului. Așa încât tehnica joacă un rol extrem de important și, din nou, experiența din Polonia m-a ajutat să pot înțelege și să învăț gravura acvaforte în care lucrez. De fapt, Polonia, cu școlile de gravură de acolo, a reprezentat pentru o lungă perioadă de vreme (și încă continuă să o facă) un reper. De aceea, cu prima ocazie am mers acolo unde îmi doream să învăț de la maeștri polonezi.

În artă, se pune adesea problema dacă anumite teme sunt sau nu de actualitate, dacă nu e mai bine să urmezi vreun trend. Iar asta încurcă adesea artistul în a-și găsi propriul drum. Cred că, de fapt, actualitatea unui demers artistic ține foarte mult de autenticitatea lui, e important să existe o preocupare reală pentru un anumit subiect.

Rada Niță Josan - „Știma apei”, ex-libris Constantin Eretescu, acvaforte, 2014

7. Ce anume ai vrea ca oamenii care nu sunt artiști vizuali să știe despre această meserie?

Aș vrea să se știe că presupune foarte multă muncă. Că talentul nu este suficient și asta am văzut adesea de-a lungul anilor: oameni foarte înzestrați, dar necultivați, care de la un punct încolo erau depășiți de colegii lor, care exersau zilnic și care își completau educația cu lecturi în domeniu. Iar apoi, aș mai vrea să se știe că gravura presupune inclusiv muncă fizică și foarte multă determinare. De asemenea, aș dori ca oamenii să nu mai confunde această meserie cu un hobby și să înțeleagă că orele destinate unei lucrări de artă sunt ore de muncă.

Rada Niță Josan - „Crâșnicul”, desen în peniță, 2020

8. Ce te inspiră dincolo de arta vizuală - literatură, muzică, filme?

Realismul magic, atât cel sud-american, binecunoscut, cât și cel central-european. În acest context, din spațiul slav, în film i-aș menționa pe regizorii Juraj Jakubisko, Jan Jakub Kolski și Martin Šulík, iar în literatură pe Olga Tokarczuk și Kateřina Tučková. Tot din zona filmului i-aș mai aminti pe Sergey Parajanov, Tengiz Abuladze, Jan Švankmajer, Aleksandr Sokurov și pe cuplul Mircea Veroiu/Dan Pița. Un film care mă inspiră și căruia aș vrea să îi dedic o lucrare la un moment dat este "Valerie and Her Week of Wonders", regizat de către Jaromil Jireš.

Apoi, mă inspiră literatura românească, îndeosebi vocile ei feminine: Simona Sora (care este și unul dintre cei mai faini oameni pe care i-am întâlnit vreodată), prietena și protectoarea Ruxandra Cesereanu, Florina Iliș, Simona Popescu, Svetlana Cârstean. Dar și vocile tinere, nou descoperite: tu, autoarea interviului (Andreea Iulia Scridon), Teona Farmatu, Lena Chilari. Dar nu doar vocile feminine, ci și Bogdan Suceavă, Ciprian Măceșaru, Răzvan Rădulescu (cu minunatul său roman, „Teodosie cel Mic”) sunt niște autori care îmi plac mult. Iar o constantă în lecturile mele este literatura rusă. Pe lângă, desigur, clasici, descoperirile din ultimii ani sunt Mihail Șişkin și Guzel Yakhina. În ceea ce privește muzica, cea mai mare inspirație este black metalul, dar fiind un stil foarte nișat, o să mă rezum doar la a-l aminti.

Rada Niță Josan - „Procesiune”, acvaforte și ac rece, 2016

9. Cum se influențează proiectele tale între ele? Crezi într-un *magnum opus* sau vezi fiecare lucrare ca pe un proces absolut individual?

Cred că depinde de la individ la individ. În ceea ce mă privește, văd o unitate în universul meu din 2011 încoace și îmi imaginez că așa va fi și de acum încolo. Revin la aceleași teme și motive - identitate și memorie, cetăți transilvănene, bestiar, port popular, tradiții și credințe din România și, într-un sens mai larg, din centrul și din estul Europei. Poate, pe viitor, toate aceste preocupări vor lua forma unui *magnum opus*. Cred că e prea devreme să mă pronunț în ceea ce mă privește, probabil un artist ajuns la maturitatea lui creativă poate să își evalueze mai bine opera.

Rada Niță Josan - „Clujul meu”, acvaforte, 2015

1697 von E. A. 21/10

1697 von E. A. 21/10

